

Kiszállítás erdei vasúton

Az ötvenes évek végén a Börzsönyi Állami Erdőgazdaság Kemencei Erdészete mellett vasútüzem működött. A vasútüzem önálló elszámoló egység volt, kemencei irodával. A vasútüzemhez kovácsműhely, bognárműhely, komoly vasúti kocsi-park tartozott. A vasúti kocsiból három típusra emlékszem. Személyszállító kocsik: ez lehetett négytonnás vagy kéttonnás. Búrkocsi: ez fakeretes, nyolcfüles, kéttonnás kocsi volt szélesítéssel rönkszállításhoz, dupla rakoncával elől-hátul sarangolt választékok szállítására. A pálya 600 mm nyomtávú, 5 kg-os, ritkán 7 kg-os sínekből épült.

Az erdészet dolgozói reggel a vasútüzem állomásán gyülekeztek, sokszor 800–100 erdőművelő asszony, fakitermelő férfi utazott a kisvasúton. Személyszállításra tehát gépkocsi nem állt rendelkezésre, hanem vasúti kocsi vitte ki a 9 km-es fővonalon a dolgozókat. A nyitott kocsik ülései a sínekkel párhuzamosan helyezkedtek el, ezáltal mindkét oldalon ülőknek tökéletes térbeli látást biztosított. A tavasztól ősziig tartó időszakban ez kellemes utazást jelentett. Télen viszont ez a fajta utazás elviselhetetlen volt, főleg ha figyelembe vesszük, hogy akkoriban nappal sem volt ritka a (–10)–15 fokos hideg. A pad, amelyre ráültünk, deres, hi-

deg, átfagyott volt. Az embernek olyan érzése volt, mintha jégen utazna. Gyakran előfordult, hogy a 8 km-es sebességgel közlekedő vonat mellett szaladtak az emberek, különben lefagytak volna róla. Egy-egy vonat a teherkocsikkal együtt 8–10–15 kocsi is állott. A fővonalból több helyen leágazott mellékvonalak már mozdonyral nem voltak járhatók, ezért a Dosnánál, Bacsínánál, Rakattyas völgyénél az adataratózó kocsikat lekapcsolták, és a vonat ment tovább. A Bocsinai völgy bejáratától még 3,5 km-es számvonalon kellett tovább közlekedni. A közelítést végző lovakat itt rákapcsolták a búrkocsira, és a 60–70 ezrelékes pályán már a lovak húzták egyenként tovább a teherkocsikat a rakodóig. A búrkocsira persze felült még 2–3 ember a kocsison kívül. Visszafelé a megakart kocsik gravitáció útján gurultak le. Az erős nagy testű sodrott lovak nagyon elfáradtak, amíg felértek a rakodóig, hiszen azután rövid pihenő elteltevel mentek tovább közelíteni.

A kisvasúti fuvarozás legnagyobb ellensége a sínre hajlott fű, a jeges, nedves sín volt. Ha a lágyszárú ráhajlott a sínre, a kocsit nem lehetett megállítani. Megcsúszás ellen kétféleképpen lehetett védekezni, úgy, hogy száraz homokot szórt az utolsó fogatos a sínre homokosládából vagy vödörből. A homokot a fű-

tött garázsban szárították és reggelente vitték magukkal az emberek. Gyakran a fővonalat is homokozni kellett, amit a mozdonyba szerelt homokozó „automata” oldott meg. A másik fékezőszer a fasín volt. Bizonyos távolságokra a lejtőfoktól, a pálya állapotától függően 6–7 cm széles, 2–3 m hosszú fasínt rögzítettek a rendes sín mellé úgy, hogy az 1–2 mm-rel magasabban álljon a vasúti sínél. Homokozáskor általában a fasíneket is homokozták. A búrkocsira három erdei úrméter tűzifát vagy 2,20–2,50 köbméter rövid, két-három méter hosszú rönköket raktak fel. Sarangolt választékok szállításakor elől és hátul is két-két darab hosszú rakoncát és két-két darab rövid, egy méteres rakoncát raktak, közé egy-egy keresztfát tettek. A belső hosszú rakoncák ugyanis nem bírták volna el a súlyt, ami rájuk nehezedett. A fékállásnak mindig szabadon kellett volna maradni. A fatermelő, vasúti szállító ezt a legtöbb esetben berakta tűzifával. Rönkszállításnál szélesítőket használtak. A két szélesítő négy rakoncával biztosította a rönkszállítást. A felrakás gurítófán történt. 3–4 ember gurította fel a méretes rönköket a kocsikra. A lerakódás érdekes és balesetveszélyes volt. A megszorult rakoncát már nem lehetett kihúzni a fülekből, ezért a bütü felől állva, fejszével

Hazafelé az erdei vasúti kocsin (1966)

kifaragták a rakoncát, majd pajszerrel megmozgatták a rönköt, így az egész rakomány legurult a kocsirol.

Két emlékezetes eseményre emlékszem ebből az időből:

Az egyik esetben siettünk volna hazafelé (valamilyen vallási ünnep volt éppen), amikor a gravitációval lefelé guruló kocsi lelépett a sínről. Úristen – gondoltam –, most le kell rakni az egész rakományt és helyre tenni a kocsit. Nem ez történt. A kocsi előtt keresztbe tettek egy 20–25 cm átmérőjű dorongot, egy 2,5–3 méteres rudat vágtak, amit a kocsi alá dugtak 50–60 cm-re, és a dorongra rányomva a rudat, felemelték a kocsit és visszatették a sínre. Az egész öt-tíz percet vett igénybe.

A kocsi azért lépett le gyakran a sínről, mert a pálya szinte sohasem volt 100%-osan jó állapotban. Ez azonban balesetveszélyt nem jelentett.

A másik emlékezetes esemény akkor történt, amikor a dolgozók megkértek, hogy engedjek le egy bükkörönkel meg-
rakott bükkkocsit. A kocsi teljesen szabálytalanul volt megrakva, a fékállás elöl volt, a rönkök pedig elől-hátul kilógtak a kocsi hosszából. Úgy 5–6 km-t tehettem meg, amikor az én kocsim megcsúszott és raké-
tasebességgel rohant befelé az állomás felé. A Dosnai rakodón pedig befékezve állt egy másik, hasonlóan szabálytalanul megrakott kocsi. (Egy másik völgyből engedték be, csak megálltak rövid időre.) Nem tudtam a fékállásból leugrani, mert mellettem, mögöttem rönkök zárták el a lehetőséget. A két kocsi nagy csattanással csapódott össze, a rönkök centiméterekkel mellettem csapódtak egymásba. Újjászülettem! – hiszen, ha az álló kocsiból egy rönk középben áll ki, engem a mögöttem lévő rönkhöz tapaszt, azt nem éltém volna túl.

Az ilyen epizódok ellenére sem élelkszem komolyabb balesetre.

Később bevezetésre került a komplex termelés, ami azt jelentette, hogy ugyanaz a brigád végezte el a termelést, lovas közelítést, vasúti fuvarozást. A dél-előtt ledöntött fa este már a kemencei fatelepen volt lerakva gépkocsival (molotov) szállítható helyen.

Az iparvasút (erdei vasút) a maga idejében romantikus, gazdaságos, nehéz fizikai munkához kötődő, télen kellemetlen, balesetveszélyes, környezetbarát, a levegőt nem szennyező, egyszerű és főleg nélkülözhetetlen szállítóeszköz volt. Visszagondolva örülök, hogy részese lehettem az erdei vasúton végzett személyes teher szállításnak úgy is mint erdész, úgy is mint vasútüzem-vezető.

Kép és szöveg: **Vajda Pál**

Szennyvizeink hasznosítása

Állattartó telepeink szennyvizei vagy akár a lakossági kommunális szennyvizek megtisztítása jelentős költséget emészt fel.

Már 26 évvel ezelőtt olyan szennyvízhasznosítást csináltam 10 000 férőhelyes sertéstelep szennyvizének felhasználására, ami akkor egyedülálló volt. Csodálkozom, hogy azok a vízgazdálkodási szervek – mert akkor azok ellenőrizték a talajvizek minőségét – nem ajánlották másutt a szennyvíz ilyen hasznosítási módját, amit akkor kidolgoztunk.

Lényege:

Nyárerdő-telepítéssel a szennyvíz feldolgozása

– A szennyvíz feldolgozásához az erdősíntendő terület tereprende-
zése. Megfelelő lejtéssel a sorok egyenes szennyvízellátása, melynek feldolgozása csak így lehetséges.

– A talaj-előkészítéssel egy időben hektáronként 4–6 t tőzeget kell bedolgozni (termőhelytől függően) egyenesen a talajba, hogy megakadályozza a szennyeződés mélyebb talajrétegbe történő szivárgását.

– A szennyvíz szűrése, ülepítése. Az ülepítő medencékből a szennyvíz kijuttatása az erdőterületekre.

– A szennyvíziszap hasznosítása, komposztálása, mezőgazdasági művelésű területek talajerő-utánpótlására (gyümölcsösökben és szántóföldön).

– A kijuttatott szennyvíz oxidációs folyamatának felgyorsítását a sorközök ápolásával, a talajszerkezet szellőztetésével folyamatossá kell tennünk.

A szennyvizek ilyen formán történő hasznosítása az erdőre olyan kedvező hatással van, hogy véghasználatú fatömeg mellett a vágásfordulót felére csökkenti.

Ha 10 000 férőhelyes sertéstelep szennyvízhasznosítását 20 ha nyárfás szikkasztóval biztosítani tudjuk, akkor véleményem szerint kommunális szennyvíz hasznosítására is megoldható a nyárfás szikkasztó hasonló módon.

Településeink szennyvíztisztítása nyárfás szikkasztó üzemeltetésével töredékébe kerülne a szennyvizek fizikai és kémiai megtisztításának.

Az ilyen erdőtelepítések finanszírozására lehetőség van a környezetvédelmi pályázatokból. Csak egyszeri költségként merül fel a terület tereprende-

zése és kialakítása a szennyvíz kijuttatásához.

Az erdőtelepítések hosszú ideig alkalmasak a szennyvíz hasznosítására.

A letermelt erdő felújítása nem jár újabb tereprende-
zéssel, ha az egyszer megfelelően készült el.

A szivattyúrendszer üzemeltetése folyamatos költség, mely töredékét sem teszi ki a másik szennyvíztisztítási költségnek.

Nyárfás szikkasztó rendszerekkel, kevés beruházással, országosan is jelentős szennyvízhasznosítással tudnánk felszíni talajvizeink szennyeződését mérsékelni vagy akár megszüntetni. Rövid időn belül (3–5 év alatt) felszámolhatnánk azokat a szennyeződé-
seket, melyek településeink környezetét szennyezik.

Természetesen ehhez az kell, hogy erdőben foglalkozzunk a technológiával, hisz olyan 26 éves szennyvízhasznosítási rendszert ismerünk, mely már 15 éves korában adott vágásere-
tet nemes nyárat, melynek letermelése után a felújítás biztosítja a folyamatos szennyvízhasznosítást és megóvja a talajt a szennyeződéstől és tisztítja környezete levegőjét.

A több, mint 250 m³/ha kitermelt fatömeg nem jelent elhanyagolható jövedelmet 15 évenként.

Érték tovább még az is, hogy az ülepített szennyvíziszap (szerves trágya) a mezőgazdasági kultúrákban értékesebb és hasznosíthatóbb, mint a műtrágya.

Ennyit szántam gondolatébresztőnek. Tapasztalataimmal továbbra is állok rendelkezésükre.

Rókus József
erdész

Az Ipoly Erdő Rt. keres fiatal erdőmérnököt műszaki vezető munkakör betöltésére.

Jelentkezni Barton Gábor humánpolitikai főmunkatársnál lehet, az alábbi címen:

**Ipoly Erdő Rt.,
2660 Balassagyarmat,
Bajcsy-Zs. u. 10.**